

Povaha peněz • Řešení otázky peněz pomocí trojčlennosti

Rudolf Steiner

Co jsou peníze?

Co jsou vlastně peníze? O této otázce se nesmírně mnoho diskutuje: Jsou peníze zboží, nebo jsou pouhá cenina? Jeden zastává názor, že peníze jsou jedním z druhů zboží, směřovaný na hospodářském trhu; že se pouze zvolil pohodlný druh zboží, abychom se vyhnuli jistým jinak hrozícím konfliktům dnešního hospodářského života. Vždyť si jen představte, že byste byli truhlářem. Neexistovaly by peníze a vy byste byli truhlářem. Musíte jíst, potřebujete zeleninu, potřebujete sýr a máslo; ale jste truhlář, zhotovujete stoly a židle. Kdyby neexistovaly peníze, museli byste se se svými stoly a židlemi vydat někam na trh a museli byste se pokusit udat například stůl, aby vám za něj dal někdo potřebné množství potravin. Další stůl musíte udat, aby vám za něj někdo druhý dal oblek. Jen si představte, co by to znamenalo! - V podstatě ale přece neděláme nic jiného než toto. Je to pouze maskované tím, že tu je obecně schůdné zboží, peníze, za něž lze všechno ostatní směnít, a ostatní zboží pak může počkat, až ho lidé budou potřebovat.

Vypadá to ovšem, jako by peníze byly jen mezizbožím. Proto jsou někteří národní ekonomové toho názoru, že peníze jsou zboží. A jestliže existují papírové peníze, jsou tu jen jako náhrada za zboží. Neboť zbožím, o něž tu v podstatě jde, je zlato; a státy byly podle nich nuceny zavést zlatou měnu, protože Anglie jako vedoucí hospodářský stát současnosti zvolila zlato jako jediné cenné, směnitelné zboží a ostatní státy ji musely následovat. Je zde tedy toto prostředkující zboží a truhlář nemusí jít na trh se svými židlemi, nýbrž prodá je tomu, kdo je právě chce, dostane za ně peníze a za ně si může koupit svou zeleninu a sýr.

Ano, jenže, říkají ti druzí, v tom vůbec nespočívá podstata peněz, je totiž úplně lhostejné - a praxe to do jisté míry ukázala - jestli člověk ten kousek zlata, který má ve srovnání s jiným zbožím takovou a takovou hodnotu, skutečně má, nebo jestli tu vůbec není a je tu jen nějaká náhražka, na níž je kolek *,[dokládající,] že platí tolik a tolik. Naše moderní papírové peníze jsou přece něco, co takový kolek nese: platí tolik a tolik. A skutečně jsou dnes národní ekonomové, kteří považují za něco nanejvýš zbytečného, uchováva-li se v bankách za papírové peníze příslušná hodnota ve zlatě. Jsou také, jak víte, jednotlivé státy, které mají pouze papírovou měnu a žádný zlatý poklad za ni nemají. I tak mohou za dnešních poměrů jistým způsobem provozovat hospodářství.

Peníze jako zboží, nebo jako kolek

Každopádně z toho vidíte [...], že jsou dnes chytří lidé, kteří pení ze považují za zboží; a jiní

chytří lidé, kteří je považují za pouhou okolkovanou věc, za pouhou známku. A co tedy vlastně jsou? - Za dnešních poměrů jsou obojím. Právě o to jde - abychom po chopili, že za dnešních poměrů jsou peníze obojím, že dnes najedné straně, zejména v mezinárodním styku, mají peníze mnohdy pouze charakter zboží, neboť to ostatní jsou všechno přepisy po hledávek. Co skutečně platí jako krytí, jsou vlastně směny zlatého zboží, prováděné mezi státy. A všechno ostatní spočívá jen na důvěře: že když jeden stát poskytne druhému tolik a tolik [cenných] papírů či směnec, má ten, který tyto směny, tyto [cenné] papíry poskytuje, skutečně také [příslušné] zlaté rezervy; tedy že je tu zboží, zlaté zboží, se kterým se pak nakládá jako s jiným zbožím. Vy přece také poskytnete kupci úvěr bez ohledu na to, jestli má zlato nebo ryby nebo něco jiného, jen když má krytí něčím reálným. Zejména v mezinárodním styku jsou tedy peníze zbožím.

Do věci se však vmísil stát. Stát postupně udělal z peněz něco, co se pouze oceňuje, kolkuje. Jedno působí společně s druhým a škody, které tu jsou, pocházejí výlučně z toho. Jediná možná léčba spočívá v tom, že se celá správa peněz odsune k tomu, čím jsme se zabývali jako třetím článkem zdravého sociálního organismu - veškerou správu peněz tedy odsunout do hospodářského organismu, odpoutat ji od státního [tj. politického] organismu; pak budou peníze zbožím a budou muset mít na zbožním trhu svou zbožní hodnotu. Nedochozelo by už k oné prazvláštní závislosti, která tu dnes je a která představuje podivný vztah mezi měnou* a mzdou. Prazvláštní je to, že měna klesá, jakmile mzda stoupá, a dělník často nemá vůbec nic, i když se mu dá sebevětší mzda, protože si za tuto mzdu nemůže koupit nic jiného, než si mohl koupit dříve za svou mnohem nižší mzdu. Jestliže mzdy rostou a zároveň rostou ceny potravin, to znamená, že se úplně mění měna, pak žádné jiné poměry nepomůžou. Pak lze pomoci jenom tehdy, když i správu tohoto hospodářského statku, tedy peněz, odpoutáte od politického státu, a když peníze, které tu jsou proto, aby mohlo být porovnáváno jedno s druhým, mohou být spravovány třetím, hospodářským článkem sociálního organismu.

Se základním řešením [spočívajícím] v trojčlennosti se tak zdravě řeší i speciální problémy. Proto je dnes třeba vrátit se k pramyšlenkám [...], rozvinout pro sociální organismus zdravé myšlenky. Správcové států se dnes ptají: Co máme dělat vzhledem k chaosu, do něhož měna upadla? - Jediná odpověď, která jim musí být dána, je tato: Dejte od ní proboha ruce pryč, pokud jste správce politického státu, a přenechejte správu měny a peněz hospodářskému organismu. Jedině tam mohou být vytvořeny zdravé základy pro tyto záležitosti.

R. Steiner: Die soziale Frage als Bewusstseinsfrage. GA 189. Přednáška z Dornachu, 7. března 1919, str. 129.